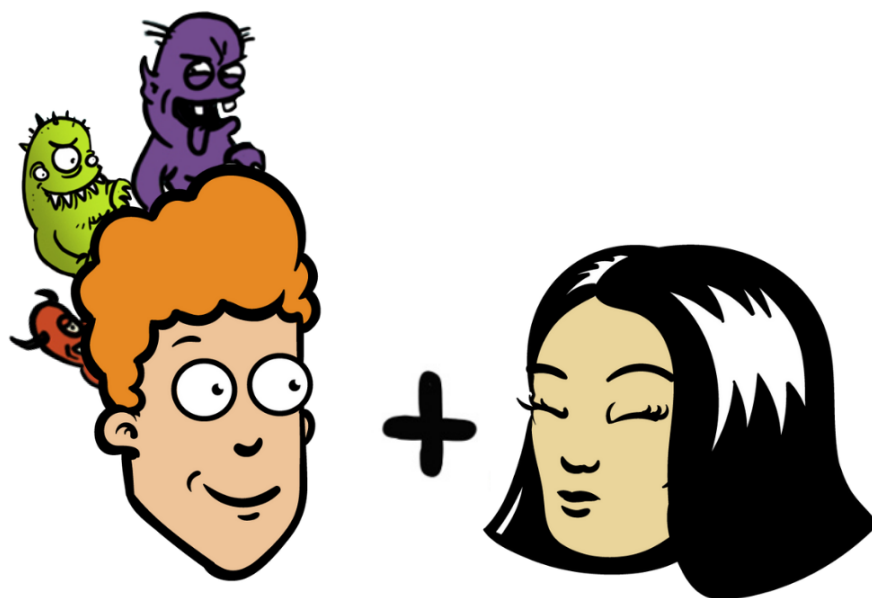

Příšerky v hlavě

Metodika pro lektory aneb jak uvařit workshop
s protipředsudkovou a multikulturní tematikou

Integrační centrum Praha, o.p.s.
2021

FINANCOVÁNO
EVROPSKOU UNIÍ
AZYLOVÝ, MIGRAČNÍ
A INTEGRAČNÍ FOND

**INTEGRAČNÍ
CENTRUM
PRAHA**

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

Příšerky v hlavě
Metodika pro lektory aneb kuchařka jak uvařit workshop
s protipředsudkovou a multikulturní tematikou

Integrační centrum Praha, o.p.s.

Autoři:

Lucie Rulíšková

Kateřina Křivánková

Zdeněk Horváth (Práce s vybranými archetypy ve skupinové dynamice)

Jazyková korektura:

Jana Pertlíčková

Ilustrace:

Jan Vaněk

Grafická úprava:

Kateřina Křivánková

© Integrační centrum Praha, o.p.s.

2021

Aktualizováno 2022

Příručka vznikla v rámci projektu (DEZ)INFORMACE, reg. č. AMIF/22/09 financovaného Evropskou unií v rámci národního programu Azylového, migračního a integračního fondu a rozpočtu Ministerstva vnitra České republiky.

Obsah metodiky

Slovo úvodem	3
Metodické východisko.....	5
Průběh workshopu.....	7
1) Představení se	7
2) Zadání a průběh hry	10
3) Diskuse a reflexe.....	12
4) Ukončení workshopu	15
Kritické momenty	16
Práce s vybranými archetypy ve skupinové dynamice	18
Slovníček pojmů.....	23
Místo závěru užitečné odkazy.....	26

Slovo úvodem

Předkládaná publikace je určena všem pedagogickým pracovnícům a pracovníkům, kteří hledají interaktivní nástroj vhodný k výuce multikulturní (interkulturní) a mediální výchovy s důrazem na integraci cizinců, práci s předsudky, rozvoj tolerance a posílení kritického myšlení.

Integrace cizinců není prázdný pojem. Cizinci tu s námi žijí, zakládají rodiny, stávají se našimi sousedy, spolužáky a přáteli. Česká republika je naším společným domovem. Když tedy mluvíme o integraci cizinců, mluvíme o konkrétních osudech lidí kolem nás. V důsledku nedostatku spolehlivých informací, tendenčního, až manipulativního zobrazování cizinců v médiích a v politických diskusích začínáme ale vůči lidem, kteří se v Česku nenarodili, zaujímat negativní postoj.

Právě proto vznikla kampaň „Předsudky se šíří tam, kde nejsou fakta“, která se snaží poukázat na nejčastější předsudky o cizincích, vysvětlit, jak vznikají, a také je konfrontovat se skutečností pomocí faktů. Dezinformace se totiž dobře šíří kvůli tomu, že se většinou jedná o pohodlné zjednodušení jinak komplikované reality. Kampaní chceme oslovit všechny, kteří by se chtěli o dané problematice dozvědět víc, ale nejsou si jistí, kde hledat zdroje.

Speciální důraz klademe také na informovanost studentek a studentů základních a středních škol. Pro ně jsme vytvořili ve spolupráci s metodičkami spolku Zvol si info speciální interaktivní workshop „Příšerky v hlavě“, který má studenty vzdělávat v kritickém myšlení, mediální gramotnosti, empatii, toleranci, a hlavně nabídnout relevantní zdroje informací o tématu integrace cizinců v Česku a v neposlední řadě zprostředkovat setkání s cizincem, pro nějž se stala Česká republika novým domovem. Workshop trvá dvě vyučovací hodiny (90 minut) a je veden dvěma lektory Integračního centra Praha, o.p.s. Pro školy je nabízen zcela zdarma.

V příručce je popsán program workshopu tak, aby ho bylo možné realizovat jak samostatně, tak i ve spolupráci s lektory ICP. V případě, že se rozhodnete pro první variantu, doporučujeme doplnit aktivitu besedou s hostem cizincem, například ve formátu „živé knihovny“.

Jekaterina Gazukina, koordinátorka projektu

Integrační centrum Praha (ICP) je obecně prospěšná společnost, která se dlouhodobě zabývá integrací cizinců na území hlavního města Prahy. Většina aktivit je určena cizincům legálně žijícím v Česku s pobytem delším než 90 dní. Mezi hlavní aktivity patří sociální a právní poradenství, kurzy českého jazyka, interkulturní práce, síťování a práce s městskými částmi a v neposlední řadě informovanost o tématu integrace cizinců prostřednictvím informačních kampaní a vzdělávacích aktivit pro školy. Více informací o organizaci se dozvíte na www.icpraha.com

Zvol si info – brněnský spolek vzniklý okolo Masarykovy univerzity. Jinak také parta mladých lidí, kteří bojují s dezinformacemi a dalšími nástrahami mediálního světa i sociálních sítí pomocí workshopů a přednášek jak pro školy, tak pro domovy důchodců, knihovníky a celkově širokou veřejnost. Více informací o spolku se dozvíte www.zvolsi.info

Metodické východisko

Při tvorbě workshopu i metodické příručky k němu jsme vycházeli z myšlenky **zážitkové pedagogiky**. Tedy učit se prostřednictvím vlastního aktivního jednání, silného prožitku a vědomého řešení úkolů. Abychom byli schopni tohle zprostředkovat žákům v tématu cizinců v České republice, vymysleli jsme didaktickou hru. Hra má obrovský význam při učení se čehokoli, již od narození jde o přirozený nástroj, kterým dítě získává povědomí o okolním světě. V oblasti formálního vzdělávání není zatím masivně využívána, ale její oblíbenost roste.

Díky zvolení didaktické hry jako výukové metody se žáci sami prostřednictvím aktivního jednání a vědomého vyhledávání budou dozvídat nové informace a zasazovat je do kontextu. A k tomu ještě pro ně atraktivním způsobem – pomocí **tabletu a práce s internetem**. Na závěr je samozřejmě široký prostor k **debatě** s lektory o nově nabytých informacích.

Celý workshop sleduje a akcentuje všechny klíčové kompetence definované rámcovým vzdělávacím programem pro základní školství z roku 2017. Jsou to kompetence k učení a pracovní kompetence, hlavně samostatné vyhledávání a třídění vhodných informací a bezpečné a účinné používání zvolených materiálů i pomůcek. Kompetence k řešení problémů používá nabyté vědomosti právě k řešení problémů a aplikuje tyto znalosti nejvhodnějším způsobem. Kompetence komunikativní, sociální a personální jsou obsaženy ve skupinové formě hraní hry i následné diskusi. Workshop svou povahou nejvíce sleduje kompetence občanské, tedy respektování druhých lidí, schopnost vcítit se do nich i do situací, kterými si prošli. Zároveň obsahuje některá důležitá témata, která rámcový vzdělávací program definuje jako průřezová, a tedy pro ně není vymezen konkrétní předmět. Jsou to osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní výchova a mediální výchova.

Cíl workshopu:

Cílem workshopu je seznámit studenty se základními informacemi o cizincích žijících v České republice a upozornit na nejčastější stereotypy, předsudky a dezinformace, které jsou s daným tématem spojené. Důraz se klade na posouzení mediálních obsahů na internetu a jejich ověřování. Studenti se také seznámí s nejčastějšími dezinformacemi, hoaxy a konspiracemi o cizincích, které se v českém mediálním prostoru vyskytují.

Pomůcky: tablet, připojení na internet

Časová dotace: 90 minut, dvě vyučovací hodiny (10 minut úvodní seznámení, 35–45 minut hra, 35–45 minut diskuse)

Průběh workshopu

1) Představení se

Na začátku každého workshopu je důležité se představit a nastavit pravidla a hranice, ve kterých se budete celých 90 minut pohybovat. Je vhodné říct pár vět o sobě (jméno, vzdělání, souvislost s tématem) a o samotné organizaci, která workshop zprostředkovává. Představení organizace by mohlo vypadat takto:

*„Integrační centrum Praha je nezisková organizace, kterou zřídil Magistrát hlavního města Prahy v roce 2012. Usiluje o to, aby Praha byla metropolí všech – domovem pro všechny, kdo se tu rozhodli žít, bez ohledu na jejich zemi původu, a místem, kde se jednotliví obyvatelé vzájemně respektují, podporují a spolupracují. Patříme do sítě integračních center, která se nachází v každém kraji České republiky. Našimi klienty jsou občané zemí mimo Evropskou unii, kteří mají na území Česka legální pobyt na dobu delší než 90 dní. Vnímáme **integraci** jako oboustranný proces, a proto některými našimi aktivitami cílíme také na českou veřejnost. To je také případ dnešního workshopu.“*

Je důležité, aby zaznělo, že daný workshop vznikl v rámci projektu (DEZ)INFORMACE, financovaného Evropskou unií a Ministerstvem vnitra ČR.

Doporučujeme ukázat webové stránky Integračního centra Praha: www.icpraha.com

TIP pro lektory: Místo toho, abyste se klasicky představili, můžete nechat žáky hádat, kdo je kdo. Například: *Kdo je Tim a kdo je Robert? Kdo má romské kořeny? Kdo je herec/básník/boxer/skejťák? Kdo poslouchá hip hop/strávil noc ve vazbě?*

Na této úvodní aktivitě se dá dobře ilustrovat, jak si vytváříme názory na člověka jen na základě toho jak mluví nebo jak vypadá, aniž bychom daného člověka poznali. Často zazní i od samotných žáků, že to nemohou vědět, když vás neznají.

TIP pro lektory: Jak vysvětlit, co je to ta integrace?

Můžete poprosit žáky, aby vám vysvětlili, jak to funguje u nich ve škole. Kdy zvoní, kdy je oběd, atd. Můžete si nechat vysvětlit něco z oboru.

Můžete se zeptat, jak by žáci postupovali, kdyby k nim do třídy přišel někdo nový.

Jak by někomu vysvětlili, co je noční klid, jak funguje MHD, proč je dobré/špatné pracovat načerno.

1.2) Uspořádání třídy

Pokud to prostory dané učebny umožní, doporučujeme, aby se žáci v úvodní a závěrečné části workshopu sedli do kolečka.

1.3) Představení tématu

Po úvodním seznámení pustíte jeden nebo všechny spoty z kampaně **Předsudky se šíří tam, kde nejsou fakta**, která jsou umístěna na stránce www.atlaspredsudku.cz a následně s žáky obsah spotu rozeberete. Spoty můžete mít také připravené na flashce.

TIP pro lektory: Abyste zjistili, jaká je nálada ve třídě, jaké je předporozumění daného tématu a pro koho z žáků je toto téma citlivé, můžete uspořádat hlasování se zavřenýma očima. Lektor poprosí žáky zavřít oči a následně jim položí jednotlivé otázky:

Kdo se stal terčem předsudků? Je vám o tom příjemné mluvit? Chcete o tom něco říct?

Na základě odpovědi by měl vědět, koho třeba nevyvolávat.

1.4) Aktivita

Úvodní seznamovací část by vám měla zabrat cca 20-25 min. Po ní následuje hlavní aktivita workshopu - online příběhová hra. Rozdělíte třídu na několik skupinek (podle toho, kolik máte k dispozici tabletů). Je dobré žáky rozpočítat, aby během hry spolupracovali s někým jiným, než s kým jsou zvyklí sedět v lavici.

TIP pro lektory: Počítejte vždy do tolika, kolik máte tabletů. Skupinky utvoříte tak, že žáci se stejným číslem jdou k sobě do jedné skupinky.

Žáky můžete také seřadit podle výšky a následně rozpočítat.

Dbejte na to, aby mezi jednotlivými skupinkami byly dostatečné rozestupy a žáci se navzájem nerušili.

V případě distanční výuky bude workshop probíhat přes aplikace Zoom nebo Google Meet. Studenti budou rozděleni do tzv. breakout rooms. Dáte pokyn, aby se na tabletech připojili na internet a šli na www.priserkyvhlave.cz.

2) Zadání a průběh hry

Princip únikové hry je jasný. Dostat se pryč. Studenti mají v každé „místnosti“ najít pomocí prokliků několik úkolů. Při správném splnění úkolu je aplikace pustí dál. V každém obraze je vysvětlující i příběhový komentář a nejlépe by celou hru měli zvládnout sami. Pokud však narazí na problém, mohou se obrátit přímo na vás.

První část hry je seznamovací. Studenti se dozvědí začátek love story (1. obraz) a poznají hlavní problém, který bude muset ústřední pár překonat (2. a 3. obraz). U druhého obrazu musí navíc splnit první tři úkoly, které studentům objasňují, co je předsudek a stereotyp a proč mohou být nebezpečné.

Ukázka obrázku č. 2

Obrazy 4 až 7 spadají do druhé, **vzdělávací části**. Tam studenty čeká série úkolů, k jejichž splnění budou muset důkladně hledat informace na internetu. Nabídněte jim k tomu weby Ministerstva práce a sociálních věcí, Českého statistického úřadu a Ministerstva vnitra České republiky, ale hlavně web atlaspredsudku.cz (můžete je vypsát na tabuli), na kterém dohledají nejvíce potřebných informací. Nejdříve se úkoly zaměřují na základy **mediální gramotnosti a fact-checking**. Studenti se v praxi seznámí s fenoménem clickbait, zdrojováním a dalšími aspekty (ne)kvalitní žurnalistiky. Zjistí, jak se manipuluje pomocí obrázku a naučí se vyhledávat fotografie na internetu. V obrazech 5, 6 a 7 je hlavním cílem úkolů předat studentům **fakta, data a kontext o cizincích** v České republice.

Ukázka obrázku č. 4

Obrazy 8 až 11 jsou závěrečné a slouží k dovyprávění příběhu. Na obraze 9 se však studenti setkají ještě s posledním úkolem. Jeho cílem je seznámit studenty s hate speech na sociálních sítích a ukázat jim, že se na vše dá reagovat v klidu a s rozvahou.

Ukázka obrázku č. 10

Lektorova úloha v únikovce

V nejlepším případě by měli studenti projít celou hrou sami. Některé obrazy jsou pouze informativní, v některých musí splnit různé úkoly, ale vše by mělo fungovat jako samostatná práce skupin. Každopádně vždy může nastat nějaký problém, ať už s technologiemi, nastavením hry, či chybou studentů. Zde by měl lektor fungovat jako podpora a pomocná ruka, která problém co nejdříve vyřeší.

3) Diskuse a reflexe

Poté, co se studenti dostanou ven z únikové hry, společně proberete podstatné informace, průběh hry, vlastní zkušenosti atp. Nejlepší situací je, když studenti sami vedou dialog, ptají se na věci, které je zajímají, a vy fungujete pouze jako korektor diskuse. Zasahujete do promluv věcně, s faktickými informacemi, korigujete směr diskuse tak, aby se příliš nevzdaloval od cíle workshopu.

TIP! Každá diskuse se musí řídit určitými pravidly. K těm základním patří slušnost, zájem o názor druhého nebo korektní práce s fakty. Doporučujeme se seznámit se **zásadami úspěšné diskuse**, které uvádí Člověk v tísní ve své publikaci **Interkulturní vzdělávání**, vydané v rámci vzdělávacího programu **Varianty** ([online](#)).

Pokud se diskuse nerozproudí sama od sebe, což se stává často, můžete použít následující návodné otázky. Ty jsou pouze ilustrační. Máte-li oblíbené téma, o kterém chcete diskutovat, vždy je samozřejmě lepší vést debatu směrem, který vám vyhovuje. **Otázky** by však vždy měly být **otevřené** (nelze na ně odpovědět pouze ano/ne), měly by směřovat od obecného ke konkrétnímu a měly by být pokládány srozumitelně s ohledem na věk publika.

TIP! Nedoporučujeme otvírat témata, o která se žáci sami nezajímají. Nenuťte je, aby se za každou cenu vyjadřovali k něčemu, co pro ně není téma.

Otázky a úkoly vedoucí k osvěžení stěžejního příběhu

Může se stát, že příběh mezi Jiřím a Eliškou poněkud zapadne během jednotlivých aktivit. Vraťte se spolu se studenty na jeho začátek a zkuste se na vyvíjející vztah podívat z vícero perspektiv. Jednotlivé otázky zadejte skupinkám, které únikovou hrou prošli rychleji než zbytek třídy

Převyprávějte první rande. Co říkal asi Jirka svým kamarádům? Co říkala Eliška kamarádkám?

Co myslíte, že Jirka napsal Elišce, když ji znovu kontaktoval? A co mu odpověděla ona?

Jaké předsudky mohli mít Eliščiny rodiče, když k nim přivedla Jirku domů?

Jak byste postupovali vy, kdyby se vám něco podobného stalo? (šli jste na rande, ten druhý/druhá byl/a jiný než jste si představovali. Když jste si psali, rozuměli jste si na 100%, ale v realitě bylo něco jinak)

Ilustrační otázky a okruhy témat k diskusi:

Co vás nejvíce překvapilo při plnění úkolů? Proč?

Co jste si o cizincích v ČR mysleli před hodinou? A co si myslíte teď?

Případně: Co konkrétně vás přimělo změnit názor?

Měli jste před hodinou nějaké předsudky o cizincích? Jaké?

S jakými informacemi o cizincích jste se setkali na internetu?

Byly spíše pozitivní, nebo negativní? A kde přesně to bylo? Odpovídají skutečnosti?

Také je vhodné zahrnout otázky konkrétní, točící se kolem splnění cíle workshopu, tedy získání **základních znalostí o integraci cizinců v České republice**.

Je ze strany státu nějak regulován příchod a pobyt cizinců v ČR?

Jaké podmínky musí cizinci plnit, když žijí v ČR?

Kdo řeší integraci v ČR? Co podle vás integrace znamená?

Dalším vhodným tématem je například **fact-checking**. Tedy ověřování informací, které najdeme na internetu. Základní otázky, na které se musíme ptát, když čerpáme informace na internetu, jsou: Kdo tuto informaci napsal? Kdo ji sdílí a proč? Jsou zde uvedené nějaké validní zdroje? Obsahuje informace konkrétní data, jména, místa? Nejedná se o nepodložený subjektivní názor autora?

Jak si ověřujete informace na internetu/Facebooku/Instagramu?

Máte nějaké oblíbené autory/stránky/profily, kterým věříte? Proč?

Můžete se zabývat **také stereotypizací a předsudky na internetu** a sociálních sítích. Bez určitých stereotypů žít nelze. Náš mozek si jimi zjednodušuje každodenní činnosti, nemusí pak tolik přemýšlet, jestli uskočit, když se ozve silná rána, nebo dát ruce před sebe, když zakopneme. Stereotypy a naučené vzorce chování nám filtrují okruh myšlenek, na který se musíme soustředit, a tím nám dělají svět jednodušší. Ovšem když se náš svět těmito zjednodušujícími zkratkami přesytí, stávají se toxickými. A to se přesně stává se zažitými idejemi o konkrétních skupinách lidí. Zjednodušující vyjádření o různých etnických skupinách nás sice lákají právě svou jednoduchostí, ale do přesnosti a obecné pravdivosti mají většinou velmi daleko. Svět je komplikovaný a tak jej musíme i vnímat. Jednoduchá řešení a vysvětlení obvykle nefungují.

S jakými stereotypy o cizincích jste se setkali?

Máte nějaké takové zažité sami? A jak se s nimi dá bojovat?)

TIP! Osvědčilo se nám sdílet s žáky vlastní zkušenosti s předsudky a jak jsme s nimi pracovali.

Ovšem zvláště na sociálních sítích se nás o tom snaží různí hateři přesvědčit. Hate speech neboli nenávistné komentáře jsou velmi rozšířené a zahlcují sociální sítě neustálým přísunem zlosti. Když na takový komentář, který vám zvedne tlak, narazíte, je vhodné se uklidnit a zeptat se sám sebe: Vychází to z pravdivých dat? Z pravdivé události? Opravdu se to stalo/děje? Zkuste každý takový komentář podrobit stejnému fact-checkingu jako u jiných informací na internetu. Často zjistíte, že se jedná jen o našťavaný výkřik, který nemá s pravdou nic moc společného.

Setkáváte se s nenávistnými komentáři? Jakými? Co konkrétně řeší?

Jak na ně reagujete?

4) Ukončení workshopu

Ukončení workshopu opět záleží na každém z vás. Doporučujeme na konci poděkovat za pozornost a vyzvat žáky a studenty ke zhodnocení průběhu workshopu. Někomu je příjemnější položit otevřenou otázku na průběh workshopu a feedback. Zde je ale riziko nespolupracující třídy. Někdo raději použije uzavřenou otázku na zvedání rukou (kdo souhlasí, zvedne ruku) a pak již vyvolá konkrétního žáka.

TIP: Můžete použít interaktivní software **Mentimeter**. Žáky poprosíte, ať tam napíší tři nové věci, které se dozvěděli, tři věci, které je překvapily, a jakýkoli návrh na zlepšení. Ať už projevu lektora, celého workshopu, nebo hry. Pro studenty je tento prvek prospěšný z hlediska utřídění si nově nabytých myšlenek a vědomostí. Když máte dostatek času (například se pořádně nerozjela diskuse), můžete některé odpovědi probrat nahlas, v opačném případě to slouží spíše pro vás jako dobrý feedback.

Kritické momenty

Na každém setkání se studenty může nastat řada kritických situací. Například bude naproti vám sedět student či skupina studentů, kteří budou velmi silně věřit některým hoaxům a konspiracím ohledně tématu a nebudou chtít přijmout jiná data, která jejich názor vyvracejí. Nebo se mohou začít hádat studenti mezi sebou. V takových chvílích je vždy velmi důležité zachovat klid, řídit se převážně rozumem a emoce dát stranou. Vaší nejsilnější zbraní v takových typech sporů jsou fakta a tvrdá data. Opřete se o ně, prezentujte je svým argumentačním oponentům. **Hlavně se nenechte vtáhnout do agresivně vedené diskuse, o hádky nikdo nestojí, naopak se snažte držet všechny promluvy v racionální rovině.**

Je možné, že budete přednášet ve třídě, kde budou zástupci různých etnických skupin. Zde je na vás jakožto lektorovi, abyste odhadli danou situaci ve třídě. Je také vhodné se zeptat učitele či učitelky, ať máte nějakou představu o tom, jaké klima ve třídě panuje. Je zde přítomná určitá agrese vůči zástupcům menšin? Nebojuje konkrétní žák ve třídě s něčím/někým? Podrobněji v části „Práce s vybranými archetypy ve skupinové dynamice“.

Dalším kritickým momentem může být **nespolupracující technika**. Výpadek internetu, nefungující aplikace nebo zastaralé prohlížeče, které nezpracují připravené materiály. Vždy buďte na místě minimálně **dvacet minut předem**, abyste si vše mohli odzkoušet a připravit. Pokud zjistíte, že něco nefunguje, jak má, máte dostatek času pokusit se problém vyřešit, případně si připravit náhradní úkoly.

Také se vám nemusí rozjet diskuse tak, jak si přejete. Diskuse bývá zpravidla tou nejdůležitější součástí každého workshopu. Má za úkol shrnout informace, které posluchači získali. Uvést na pravou míru možné nuance v nabytých vědomostech. To, kam až diskuse povede, určuje, co vše si studenti z hodiny zapamatují. Na konci byste se měli dostat ke splnění samotného cíle workshopu, tedy konkrétně k tomu, aby studenti získali reálné povědomí o cizincích v České republice a o jejich obrazu na internetu. Pokud však máte před sebou třídu, která zarytě mlčí a nereaguje na žádné vaše snahy o rozproudění diskuse, nemuseli byste se k tomuto cíli dostat. Zde jsou potom dvě řešení.

- 1) Vyzkoušet pasivnější formu otázek. Například: Zvedne ruku každý, kdo se již na internetu setkal s předsudkem vůči cizincům. Na pravou stranu půjdou ti, co se dozvěděli něco nového, nalevo ti, co si myslí, že už vše věděli. Následně se zeptáte konkrétního člověka se zvednutou rukou nebo na dané straně na to, proč tak jednal.
- 2) Můžete také rozdělit třídu do skupin a dát jim společně vypracovat odpověď na určitou otázku. Pokud ani tohle nezabere, je tu poslední možnost. Přejít do frontální výuky. Opustit snahu o návodné otázky a

rovnou říkat odpovědi. Samozřejmě je to nejvíce kritizovaná a nejméně interaktivní varianta. Když však máte třídu, která není zvyklá reagovat na učitele, musíte se k ní uchýlit. Zde máte prostor se s žáky podělit o vlastní zkušenosti a příběhy ze života.

Práce s vybranými archetypy ve skupinové dynamice

Hodnocení a příprava

Základním stavebním kamenem úspěšného zvládnutí dynamiky skupiny studentů je kvalitní příprava a zhodnocení kolektivu/třídy. Roli hrají zejména následující dva faktory:

1. **Klima třídy** – klima třídy v sobě zahrnuje zejména aktuální atmosféru a sociální klima. Aktuální atmosféra je krátkodobého charakteru a je navázána na aktuální dění a události ve třídě, jako jsou například očekávaná písemka nebo následující konec vyučování. Sociální klima je naopak dlouhodobějšího charakteru a zahrnuje jevy typické pro konkrétní třídu a učitele. Sociální klima zahrnuje specificky vztahy mezi jednotlivými žáky, mezi učitelem a žáky, případné konflikty a sociální strata třídy.

2. **Hodnocení pedagoga** – pro dobrou práci v dynamice třídy je vhodné promluvit s pedagogem, který třídu zná nejlépe. Touto cestou lze získat specifické informace nejen o charakteru třídy a atmosféře v ní, ale také o individuálních žácích. Lektor skupinové aktivity by měl tyto informace zohlednit při přípravě i realizaci aktivity.

Dobrá příprava ze strany lektora zajistí, že ví, do jakého prostředí se vydává, a dává mu vodítko k předpokládaným situacím a reakcím ze strany žáků i pedagoga.

Jak pracovat s plachým archetypem?

V první řadě je třeba si uvědomit, koho považujeme za plachého. Plachý žák je takový, který nevyčnívá z kolektivu, celkově se drží stranou a jeho aktivita je nízká. Plachý může být student z mnoha důvodů, nicméně jeho pasivita často vychází z obav, co by se stalo, kdyby jeho aktivita byla neúspěšná nebo k neúspěchu vedla. Vtáhnout a aktivizovat takového žáka může představovat pro lektora obtížný úkol, ale důležité je dávat neustále najevo, že prostor pro zapojení je vždy k dispozici. Je nezbytné na plachého žáka zbytečně neupozorňovat, což by mohlo vést k ještě větší pasivitě nebo k antagonii. Lektor se snaží přirozeně vtahovat studenta bez zbytečného nátlaku. Nabízejí se následující techniky:

Bezpečí – základem je vytvořit ve třídě bezpečné prostředí. Pokusit se o to lze i opakovaným ujištěním, že student může mluvit o čemkoli a své názory může vyjadřovat otevřeně, bez strachu z represe. Lektor případně může po předchozí domluvě požádat pedagoga, aby opustil třídu, což může vést k velkému uvolnění stresu ve skupině studentů. Chce-li lektor vtáhnout pasivního studenta do aktivity nebo diskuse, zkusí mu pokládat tzv. bezpečné otázky, na kterých si student ověří, že může přispět bez výrazného rizika neúspěchu. Bezpečnými otázkami jsou myšleny takové, jejichž zodpovězení je triviální, například: „Byl/a jsi někdy v zahraničí? Jací se ti zdáli místní lidé?“ Na odpovědích na tyto otázky lze stavět při budování diskuse a tím podpořit sebedůvěru dotazovaného.

Rovnováha – tato technika se hodí zejména tehdy, jde-li o aktivity realizované ve skupinách a je nutná alespoň elementární znalost třídy nebo asistence pedagoga. Skupiny rozdělujeme tak, aby pasivní žáci byli ve skupinách s těmi aktivnějšími. Může tak dojít k efektu, kdy pasivní žáci prožijí pozitivní zpětnou vazbu na práci skupiny. Pozor ale na případné konflikty či ostrakizování ze strany aktivnějších žáků. Lektor musí postupovat citlivě a bez znalosti třídy je riziko poměrně vysoké.

Moderování – moderování je nezbytnou součástí procesu práce s dynamikou skupiny. Lektor se snaží diskusi usměrňovat, vstupuje do ní pouze v případě, že je nutná korekce, eskalace nebo deeskalace tempa a intenzity diskuse. K motivaci pasivnějších žáků je nutné zachovávat stejný poměr prostoru pro vyjádření všem žákům. Lektor tedy moderuje tak, aby diskusi „nepřevzal“ pouze aktivní a komunikativní typy studentů. Toho lze dosáhnout opakovanými otázkami kladenými pasivním typům nebo systémem postupného vyjadřování v rámci „kolečka“, kdy se dostane příležitosti každému.

Jak pracovat s archetypem agresora?

Za agresora považujeme takového studenta, který se opakovaně staví do opozice, je aktivní a často velice asertivní, až agresivní. Je dobré si uvědomit, z čeho agresivita vychází. Nejčastěji se jedná o principiální názorový konflikt, který si agresor přináší ze sociálních skupin mimo školu. Dalším častým motivem agresivity je nutkání vyčnívat, odlišovat se, být nekonformní nebo šokující. Dalším důvodem může být vědomá nebo podvědomá snaha o prosazení své dominance v rámci skupiny:

„Kolik lidí asi dokážu přesvědčit, aby šli za mnou?“ Agresoři mohou být zdrojem napětí a obav ve skupině, v krajních případech se jedná o projevy šikany a tehdy by měl lektor na tuto skutečnost upozornit pedagoga. Lektoři by měli mít vždy na paměti, že musí být nestranní, a nevynášet nad nikým soud. Agresorem se člověk nestává z vlastní vůle a role lektora není výchovná, ale podpůrná a motivační.

Zpětná vazba – pro agresora je velice žádoucí negativní nebo kontra zpětná vazba, často čím silnější, tím lepší. Proto chce-li lektor agresora korigovat, může mu tuto zpětnou vazbu odepírat (reagovat velice klidně, až přehlíživě): „Dobře, díky. Chce někdo říci něco jiného?“ Další možností je agresorovi nabízet takový typ zpětné vazby, který pro něj není zajímavý, jako je ten neutrální, nebo až lehce pozitivní: „Aha, to je zajímavý názor, myslíš, že bys nám o něm řekl něco víc?“ Nebo: „Dobře, chápu, proč si to myslíš.“ Základem je nevstupovat do diskuse, kterou nelze „vyhrát“, a protože se jedná o destruktivní přístup založený více na emocích než na argumentech, zřídka kdy je vůbec možné takovou diskusi vyhrát.

Nekomfortně! – chceme-li si v rámci dynamiky poradit s agresorem, máme možnost jeho agresivitu korigovat tím, že ho vystavujeme nekomfortním situacím. Za takové situace považujeme například ty, kdy ztrácí kontrolu a je podroben řízení jiných žáků (například když jeden ze žáků určuje, kdo má co dělat v rámci hry, nebo hraje sudího), kdy je určen ze strany lektora jako mluvčí skupiny, s jejímiž názory se neztotožňuje (jde o živou zkušenost), nebo kdy má v rámci hry představovat charakter, který neodpovídá jeho představám. Cílem je nabídnout agresorovi živou zkušenost z „druhé strany“, díky čemuž může získat náhled na svoji roli ve skupině a začít produkovat více pozitivní a kreativní energie.

Lektor není psycholog – nakonec je nutné si uvědomit, že extrémní projevy verbální agresivity, nebo dokonce fyzické agresivity nejsou slučitelné s prací lektora v rámci dynamiky školní třídy. V takových případech se jedná o patologické situace, které vyžadují intervenci odborníka, jako je například školní psycholog. Lektor by v ideálním případě neměl vůbec s takovou skupinou pracovat, ale pokud se tak z nějakého důvodu stane, je nutné proces se skupinou ihned zastavit a povolat odpovědného pedagoga nebo specialistu. Zřídka kdy se po takové události dá práce skupiny restartovat, a proto je nutné počítat spíše s nezdarem. V takových případech je důležitější, aby často otřesenou třídu dostal do péče jiný specialista (psycholog).

Jak pracovat s přítomností cílové skupiny, již se diskuse nebo aktivita týká?

Máme na mysli situaci, kdy jsou součástí skupiny studenti s migračním původem. V takovém případě mohou nastat pravděpodobně tři efekty v závislosti na atmosféře a klimatu třídy a archetypu studenta s migračním původem.

- Prvním je výrazně pozitivní přínos, kdy tento žák dodává do skupinové dynamiky živou zkušenost a podpoří tak téma i kreativní energii. Pokud je dobře etablován v rámci třídního kolektivu, ve kterém probíhá zdravá komunikace, je velmi pravděpodobné, že třída už s tématem pracovala uvnitř vlastní sociálně-komunikační struktury.
- Druhý efekt může být naopak velmi negativní, kdy je student například ostrakizován a zatlačován na okraj sociální struktury třídy, což může vést k utlumení jeho aktivity a nízké motivaci ke sdělování vlastních zkušeností. Tyto případy již hraničí s šikanou a lektor by k nim měl přistupovat velice obezřetně.
- Třetí efekt je neutrální. Může jít o studenta, jehož zkušenosti nejsou v práci se skupinou využitelné nebo který je prostě nemá (například děti ze smíšených rodin, které migrační téma nezasáhlo ani je jakkoli neovlivnilo). V každém případě i zde platí, že informovaný lektor je připravený lektor, tudíž by měl tyto informace mít už při plánování aktivity a v návaznosti na ně by se měl i připravit.

První efekt – student s migračním původem je komunikačně dostatečně zdatný a je ochotný se podělit o vlastní zkušenosti. V takovém případě není na škodu, aby tento student dostával více prostoru a vytvořil tak jakousi informační databanku pro případné dotazy a reakce spolužáků. Žádný výklad ani autorita nenahradí „peer to peer“ přenos zkušeností a lektor by měl této možnosti využít. Lektor se však musí ujistit, že pokládané dotazy nejsou studentovi nepříjemné nebo že nejsou příliš intimní/osobní povahy (například otázky náboženství). V takovém případě studenta podpoří a převezme dotaz nebo upozorní na jeho citlivost či nevhodnost. Činí tak citlivě s ohledem na to, aby to nemělo negativní dopad na motivaci tazatele pokračovat v diskusi, například: *„Ano, to je zajímavý dotaz (postřeh), ale měli bychom mít na paměti, že co je pro nás normální, může pro někoho být citlivé téma, takže...“*

Druhý efekt – student s migračním původem není příliš sdílný, ať už z důvodu ostrakizace v třídním kolektivu, nebo kvůli svému tichému a pasivnímu charakteru. V takovém případě postupujeme víceméně podobně jako u archetypu plachého studenta. To znamená především opakované, ale nepřilíš nátlakové zapojování. Lektor však musí mít na paměti, že téma migrace a integrace může být pro tohoto žáka individuálně stresující a nepříjemné. Jakmile tato situace nastane, lektor se musí takových dotazů vůči studentovi vyvarovat a používat neutrální dotazy a motivace.

Třetí efekt – student s migračním původem nedisponuje zkušenostmi, kterými by bylo možno podpořit skupinovou dynamiku třídy, nebo tyto zkušenosti nechce sdílet, ač je jinak aktivní a komunikativní. V takovém případě je zřejmé, že lektor tomuto žákovi nevěnuje zvýšenou pozornost a postupuje tak, jako by šlo o „běžného“ studenta. Je však možné, že po počátečním ostychu se žák zaktivizuje a začne přirozeně sdílet své zkušenosti. V tom případě tedy nastává první efekt. Lektor však musí opět citlivě sledovat, zda jsou otevřenost a motivace tohoto studenta stále živé, a korigovat takové projevy skupiny, které negativně působí na sdílnost žáka, je-li to v celkový prospěch skupinové dynamiky.

Slovníček pojmů

- **Azyl** – ochranný status, který stát poskytuje státnímu příslušníkovi třetí země nebo osobě bez státní příslušnosti v souvislosti s rizikem jejího pronásledování z důvodů přesně vyjmenovaných v mezinárodních i národních právních nástrojích (v ČR jsou důvody udělení azylu specifikovány v zákoně o azylu).
- **Azylová zařízení** – zařízení zřizovaná Ministerstvem vnitra, která slouží k ubytování žadatelů o udělení mezinárodní ochrany či držitelů mezinárodní ochrany. Podle účelu se rozlišují tři druhy: přijímací středisko, pobytové středisko a integrační azylové středisko.
- **Azylant** – cizinec, kterému byl udělen azyl, a to po dobu platnosti rozhodnutí o udělení azylu.
- **Cizinec** – osoba, která není státním občanem České republiky.
- **Clickbait** – poutavý titulek, který má za úkol nalákat co nejvíce čtenářů na koupení novin či prokliku na internetu. Může být zavádějící, může obsahovat informace vytržené z kontextu nebo úplně lživé.
- **Dezinformace** – lživá, klamná, falešná informace, která má za cíl ovlivnit úsudek a názor jednotlivce či celé skupiny.
- **Dlouhodobé vízum** – vízum opravňující k pobytu nad 90 dní. Uděluje se obvykle s maximální platností jednoho roku.
- **Dlouhodobý pobyt** – druh dočasného povolení k pobytu. Uděluje se cizinci, který hodlá na území pobývat po dobu delší než jeden rok.
- **Dobrovolný návrat** – dobrovolné vycestování cizince z území České republiky do země původu nebo jiného státu ochotného cizince přijmout. Při dobrovolných návratech z ČR asistuje Ministerstvo vnitra, Správa uprchlických zařízení a Mezinárodní organizace pro migraci (IOM).
- **Doplňková ochrana** – vedle azylu další forma mezinárodní ochrany, která se uděluje cizincům, kteří nesplňují důvody pro udělení azylu, je-li v řízení o udělení mezinárodní ochrany zjištěno, že jsou v jejich případě důvodné obavy, že pokud by byli tito cizinci vráceni do státu, jehož jsou státními občany (v případě osob bez státního občanství do státu jejich posledního trvalého bydliště), hrozilo by jim skutečné nebezpečí vážné újmy.
- **Držitel mezinárodní ochrany** – osoba, které byl udělen azyl či doplňková ochrana.
- **Fake news** – nepravdivé, lživé či zkreslené zprávy v obecném smyslu slova.

- **Hate speech** – veřejný projev, který podněcuje, rozšiřuje, propaguje nebo ospravedlňuje nenávist vůči jednotlivcům nebo skupinám osob pro jejich výraznou vnější charakteristiku (pohlaví, rasa, náboženství atp.).
- **Hoax** – falešná poplašná zpráva. Má za úkol především vzbudit u příjemce paniku, vyvolat strach či naštvaní. Často varuje před konkrétní i neurčitou hrozbou a obsahuje apel na další šíření.
- **Integrace** – proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva. Jedná se o komplexní, obousměrný jev, který je přirozeným důsledkem migrace a který má své politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty.
- **Konspirační teorie** – teorie o jakékoli situaci, události, skupině lidí či fyzikálním jevu. Musí vždy obsahovat nějaký reálný, skutečný základ (tvar Země, bílé čáry za letadlem, úmrtí celebrity, přírodní či společenská krize atd.). Autor konspirace si tento základ vezme a nasadí na něj smyšlený kontext (Země je placatá, práškování z letadla, celebrita žije, covid neexistuje, zemětřesení se nestalo). Tento kontext či vysvětlení je téměř vždy velmi zjednodušující. Dává lidem jasná a srozumitelná vysvětlení o komplikovaných a komplexních tématech.
- **Krátkodobé (schengenské) vízum** – opravňuje cizince k pobytu na území států schengenského prostoru po dobu v něm vyznačenou, nejdéle 90 dní (ve 180 dnech, viz krátkodobý pobyt). Uděluje se pro jeden vstup (jednorázové), pro dva vstupy nebo více vstupů (multiple) či jako letištní průjezdní.
- **Krátkodobý pobyt** – pobyt v maximální délce 90 dní v jakémkoli 180denním období, kterým se rozumí období 180 dní bezprostředně předcházející každému dni pobytu (pozn.: délka pobytu je určována podle vstupních a výstupních razítek vyznačených na hraničním přechodu do příslušného cestovního dokladu). Evropská legislativa pak pro účely těchto krátkodobých pobytů rozlišuje třetí země na ty, jejichž občané pro vstup a krátkodobý pobyt na území států uplatňujících společnou vízovou politiku musejí disponovat vízem, a na ty, jejichž občané jsou od tohoto požadavku osvobozeni.
- **Legální migrace** – proces řízeného, státem kontrolovaného přistěhovalectví. Česká republika může imigraci regulovat prostřednictvím vízové praxe (udělení víza) a prostřednictvím pobytových oprávnění (vydání povolení k pobytu).
- **Mainstreamová média** – média oslovující většinovou populaci.
- **Manipulace** – manipulátor vědomě nebo i nevědomě působí na druhé tak, aby jednali v jeho prospěch.

- **Migrace** – přesun jednotlivců i skupin v prostoru. Může být krátkodobá, dlouhodobá, trvalá i opakovaná (cirkulární).
- **Migrant** – v obecném smyslu slova je to osoba, která se nachází mimo teritorium státu, jehož je občanem či státním příslušníkem, a která pobývá v cizí zemi více než jeden rok, bez ohledu na důvody, dobrovolně či nedobrovolně, legálně či ilegálně.
- **Mezinárodní ochrana** – ochrana poskytnutá v České republice cizinci formou azylu nebo doplňkové ochrany.
- **Nelegální migrace** – migrace, která probíhá bez kontroly a řízení ze strany cílových zemí. Cizinci vstupují do cílových zemí či v nich pobývají bez řádného oprávnění (vízum, pobytové oprávnění).
- **Nucený návrat** – nucené vycestování cizince z území České republiky do země původu. Nucené návraty provádí Policie ČR.
- **Občan třetí země** – občan státu, který není členem Evropské unie ani EU+ (Island, Lichtenštejnsko, Norsko, Švýcarsko).
- **Předsudky** – zakořeněný neobjektivní názor, který je založen na vlastní zkušenosti nebo na zkušenosti někoho jiného. Může být i pozitivní.
- **Přechodný pobyt** – v obecné rovině jakýkoli povolený pobyt cizince na území ČR, který není pobytem trvalým. Rovněž se jedná o typ pobytu, jenž je určen pro cizince, kteří jsou občany některého ze států EU, nebo pro státní příslušníky třetích zemí, kteří jsou rodinnými příslušníky občanů EU a plánují pobývat na území ČR přechodně déle než tři měsíce.
- **Stereotypizace** – z pohledu toho, kdo určitému stereotypu věří, je stereotyp nebezpečný, protože uzavírá možnost komunikace a zabraňuje přijímat vlastní pozitivní zkušenosti. A pro toho, na koho je stereotyp zaměřen, je nebezpečný tím, že bere motivaci vyniknout a zcela odrazuje od osobní aktivity.
- **Trvalý pobyt** – jeden z druhů povolení k pobytu pro cizince na území ČR. Nejčastěji je udělován po splnění podmínky nepřetržitého pobytu na území ČR, dále může být udělen bez podmínky předchozího nepřetržitého pobytu na území ČR či po řízení o mezinárodní ochraně.
- **Uprchlík** – kterákoli osoba, jež se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy z pronásledování kvůli rasovým, náboženským nebo politickým názorům. Totéž platí pro osobu bez státní příslušnosti, která se tam vzhledem ke shora uvedeným obavám nechce nebo nemůže vrátit.

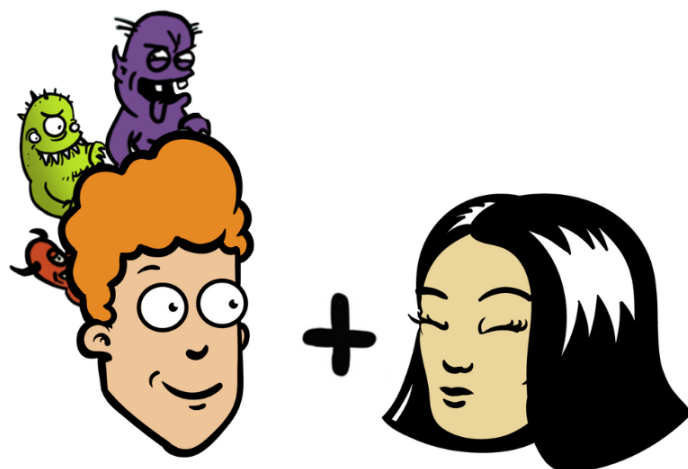
Místo závěru užitečné odkazy

Weby a organizace vhodné do výuky multikulturní výchovy

- Centra na podporu integrace cizinců: <http://www.integracnicentra.cz/>
- Centrum pro integraci cizinců: <http://www.cicpraha.org/>
- InBáze Praha: <http://www.inbaze.cz/>
- Integrační centrum Praha, o.p.s.: <https://icpraha.com/>
- META, o.p.s. – Společnost pro příležitosti mladých migrantů: www.meta-ops.cz
- Mezinárodní organizace pro migraci: <http://www.iom.cz/>
- Most PRO o.p.s.: <http://www.mostlp.eu/>
- Multikulturní centrum Praha: <http://www.mkc.cz/>
- Organizace pro pomoc uprchlíkům: <http://www.opu.cz/>
- Poradna pro integraci: <http://p-p-i.cz/>
- Poradna pro občanství, občanská a lidská práva: <http://www.poradna-prava.cz/>
- Sdružení pro integraci a migraci: <http://www.migrace.com/>
- Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra: <http://www.suz.cz/>
- UNHCR: <http://unhcr.org/>
- UNHCR v České republice: <http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/>
- Metodika APROK: Živá knihovna jako metoda výuky: <https://arpok.cz/verejnost/ziva-knihovna/>
- Projekt Amnesty International „Migrační mýty“: <https://www.amnesty.cz/migracnimyty#>
- CzechKid: <http://www.czechkid.cz/>

Weby a organizace vhodné do výuky mediální gramotnosti

- Demagog: <https://demagog.cz/>
- Fakescape: <https://www.fakescape.cz/>
- Manipulátoři: <https://manipulatori.cz/>
- Nadační fond nezávislé žurnalistiky: <https://www.nfnz.cz/>
- Zvol.si.info: <https://zvol.si.info/>

Příšerky v hlavě

Metodika pro lektory aneb jak uvařit workshop
s protipředsudkovou a multikulturní tematikou

Integrační centrum Praha, o.p.s.
2021 - 2022

www.icpraha.com

www.atlaspredsudku.cz

www.priserkyvhlave.cz

www.zvolisi.info

FINANCOVÁNO
EVROPSKOU UNIÍ
AZYLOVÝ, MIGRAČNÍ
A INTEGRAČNÍ FOND

**INTEGRAČNÍ
CENTRUM
PRAHA**

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

Příručka vznikla v rámci projektu (DEZ)INFORMACE, reg. č. AMIF/22/09, financovaného Evropskou unií v rámci národního programu Azylového, migračního a integračního fondu a rozpočtu Ministerstva vnitra České republiky.